

2. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов. – Москва: Оникс, 2008. – 736 с.
3. Алексина М., Панеях Е. Мотивация участия в волонтерском движении / М. Алексина, Е. Панеях. – Санкт-Петербург – 6 с. – (Статья).
4. На помощь волонтеру: сборник методических материалов. – Екатеринбург: Уральский институт социальных и общинных работников, 2003. – 53 с.
5. Эллис Сьюзен Дж. Почему волонтеры? / Дж. Эллис Сьюзен. – 18 с. (Статья).
6. Городская И. Добровольческие движения в США / И. Городская. – 2001. – с. 78-86.
7. Єрмолова Є. В. Праця добровольців / Є. В. Єрмолова. [Електронний ресурс]. – Останнє оновлення – 08.12.2010.
8. Капранов Г. А. Волонтерство в США / Г. А. Капранов. – Київ: Виховання школярів. – 2010. – с. 66-71.
9. Кудринская Л. А. Добровольческий труд: сущность, функции, специфика / Л. А. Кудринская. – Москва: Социологические исследования. – 2006. – с. 15-22.
10. Руденко Б. Волонтеры / Б. Руденко. – Київ: Наука і життя. – 2009. – с. 74-76

Воробйова С. С.

**Іншомовна комунікативна компетенція: проблеми і шляхи
вдосконалення. Аудіювання як активний вид мовленнєвої діяльності**

Сучасна концепція іншомовної освіти будується на інтегрованому навчанні мови й культури країн, мова яких вивчається, на діалозі рідної й іноземної культури.

Проблема комунікативної компетенції прямо або опосередковано перебуває в полі зору багатьох дослідників, як вітчизняних, так і закордонних, котрі розглядають іншомовну компетентність як багатоаспектне явище і висвітлюють його сутність і структуру (А.В. Андрієнко, Г.І. Архипова, М.І. Гез, С.С. Козак, О.О. Павленко, Н.М. Пруднікова, Ю.С. Федоренко). Питання теорії і практики розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів висвітлювались в наукових працях багатьох вчених: І.О. Зимньої, А.К. Маркової, Дж. Савіньон, В.В. Сафонової, А.В. Хуторського та інших. Але незважаючи на велику кількість існуючих публікацій з даної проблеми, слід зауважити про недостатню вивченість багатьох її аспектів, і серед них, перш за все, сам дефінітивний аналіз поняття «іншомовна комунікативна компетенція».

Відомо, що основною метою навчання іноземних мов в загальноосвітній школі є розвиток здібностей майбутніх студентів використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій

сучасного світу. Як зазначено у «Державних стандартах базової і повної середньої освіти» – формування в учнів умінь і навичок іншомовного спілкування передбачає досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування у певних соціальних сферах [14,6].

У наш час докорінно змінюється статус навчальної дисципліни «іноземна мова» з точки зору її культурологічної функції, оскільки мова – не тільки джерело комунікативної діяльності, але й засіб пізнання, формування і передачі думки [24,9]. Тому одними з ключових понять, що стосуються вивчення та оволодіння знаннями з іноземної мови є терміни «компетентність» та «компетенція». Вивчення психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми засвідчило, що існує два основні підходи до визначення сутності та змісту комунікативної компетентності [10,86].

На думку Л.М. Черноватого, компетентність — це сукупність компетенцій, наявність знань і досвіду, необхідних для ефективної діяльності в заданій предметній області. Введення цих понять в педагогічну практику потребує зміни змісту, методів навчання, уточнення видів діяльності, якими повинні оволодіти студенти до закінчення освіти і при вивченні окремих предметів [22,111-112].

Компетентність у навчанні мов часто асоціюється з поняттям «комунікативна компетенція». У більш загальному розумінні поняття «компетентність» означає відповідність вимогам, встановленим критеріям та стандартам у відповідних сферах діяльності та при вирішенні певного типу завдань, володіння необхідними активними знаннями, здатність впевнено досягати результатів та володіти ситуацією [22,30].

З точки зору О.Я. Савченко, компетентність розглядається як інтегрована здатність особистості, набута в процесі навчання, що охоплює: знання, вміння, навички, досвід, цінності, які можуть цілісно реалізуватися на практиці [16,321].

М.М. Вятютнев виокремлює такі складові комунікативної компетентності: розумові здібності особистості та мовленнєву діяльність. Автор зазначає, що комунікативна компетентність — здатність використовувати мову творчо, цілеспрямовано, нормативно у взаємодії зі співрозмовником [2,34].

С.О. Скворцова підкреслює також, що у тлумаченні поняття «комунікативна компетентність» передбачається така ознака як наявність здібностей до творчої комунікації [18,93-94].

За іншим підходом (М.І. Гез, О.М. Казарцева, І.А. Круківська, Г.Л. Рурік, Ю.С. Федоренко, Д.Хаймс та інші) цей термін трактується шляхом зіставлення його з поняттями «знання, вміння та навички». Так, М.І. Гез висловлює думку, що комунікативна компетентність охоплює знання про мову, навички та вміння застосовувати їх у мові, в різних ситуаціях спілкування [4;9;12;15;21;24].

Вчені О.М. Казарцева та Ю.С. Федоренко в контексті визначення структури комунікативної компетентності виокремлюють знання, уміння та навички, необхідні для розуміння чужих та породження власних продуктів мовленнєвої діяльності, адекватних цілям, сферам і ситуаціям спілкування [9;21].

Г.Л. Рурік, зазначає, що володіння певною системою вмінь і навичок міжособистісного спілкування, адекватних ситуації спілкування і достатніх для досягнення поставленої суб'єктом комунікативної мети є комунікативною компетентністю [15,344].

Таким чином, науковці вважають, що комунікативна компетентність є явищем як лінгвістичним, так і педагогічним, оскільки вона співвідноситься із знаннями, вміннями та навичками, які набуваються в умовах навчально-виховного процесу і відіграють важливу роль в процесі соціалізації особистості.

В дослідженнях С. Савіньон іншомовну компетентність розглядають, як здатність функціонувати у реальних умовах спілкування, швидко реагувати на нову інформацію, включатися до взаємодії з іноземцями [26,131]. При цьому автор звертає увагу на те, що успішна комунікація значною мірою залежить від готовності, бажання комуніканта висловлювати свої думки іноземною мовою, активно використовуючи мовні засоби (словниковий запас, граматичні та синтаксичні конструкції).

Д. Хаймс поєднував у цьому понятті граматичну (правила мови), соціально-лінгвістичну (правила діалектної мови), дискурсивну (правила побудови змісту висловлювання) і стратегічну (правила підтримки контакту зі співрозмовником) компетенції [24,27].

У сучасних дослідженнях термін «іншомовна комунікативна компетенція» тлумачать як:

- здатність брати до уваги у мовленнєвому спілкуванні контекстуальну доречність і вживаність мовних одиниць для реалізації когнітивної та комунікативної функцій [4,18];

- знання мови, високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними її засобами, досвід володіння мовою на варіативно-адаптивному рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації [13,14];

- ступінь задовільного володіння певними нормами спілкування, засвоєння етно- і соціально-психологічних еталонів, стандартів, стереотипів поведінки, ступінь володіння технікою спілкування, як мовною системою в дії [14,12];

- знання, уміння та навички, необхідні для розуміння чужих та власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування [2,63–64].

Іншомовна комунікативна компетенція має складну багатокomпонентну структуру, в якій базовими елементами виступають чотири види мовленнєвої діяльності:

- аудіювання;

- говоріння;
- читання;
- письмо.

Першим необхідним видом мовленнєвої діяльності для оволодіння спілкуванням є аудіювання, як сприйняття і розуміння мови на слух.

Термін «аудіювання» використовується в методичній літературі порівняно нещодавно. Він протиставлений терміну «слухання». Якщо «слухання» означає акустичне сприйняття звукоряду, то поняття «аудіювання» включає процес сприйняття і розуміння усної мови. Взагалі, аудіювання як дія, що входить до складу усної комунікативної діяльності, використовується в будь-якому усному спілкуванні, підпорядкованому виробничим, суспільним чи особистим потребам людини [цит. за 19,180].

Дослідники по-різному підходять до визначення поняття «аудіювання», яке було введено в літературу американським психологом Джоєм Брауном. Аудіювання — це розуміння мови на слух. Воно являє собою перцептивну, розумову та мнемічну діяльність. Оволодіння аудіюванням дає можливість реалізувати виховні, освітні і розвиваючі цілі. Воно дозволяє вчити студентів уважно вслуховуватися в звукову мову, формувати уміння передбачати зміст висловлювання і, таким чином, виховувати культуру слухання не тільки іноземної, але і рідної мови [23,221].

Д. Браун наголошував, що аудіювання на лекціях за спеціальністю передбачає конспектування тексту (письмо), потім читання записів — як підготовка до практичних занять чи семінарів, і нарешті — говоріння, тобто відповідь на семінарському занятті, заліку чи іспиті. Тобто багатоцільовий характер аудіювання на лекціях за спеціальністю дає змогу охарактеризувати цей тип аудіювання як такий, який сприяє інтеграції всіх видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання [23,333].

На думку С.В. Гапонової, аудіювання — це здатність ідентифікувати та розуміти усні висловлювання [3,9].

Г.В. Колосніцина розглядає аудіювання як «динамічну багаторівневу систему перцептивно-мисленнєвої, інтелектуальної та мнемічної діяльності, цілісність якої обумовлена єдністю мотиваційної, цільової та виконавчої сторін» [11,9].

В.І. Ільїна виходить з того, що «аудіювання — це складний вид мовленнєвої діяльності, що утворюється з багатьох компонентів, таких як говоріння, слухання, розуміння та пояснення інформації, що сприймається» [7,18].

В.Ф. Сатінова трактує аудіювання як «активний творчий процес, який передбачає вмотивовані дії слухача, спрямовані на сприймання, пізнання і розуміння реальної дійсності, закодованої засобами мови та існуючої у свідомості комуніканта» [17,49].

У методиці викладання іноземної мови аудіювання вважали пасивним видом мовленнєвої діяльності. Лише завдяки дослідженню американських вчених Дж. Ашера, і С. Крашена, ідеї яких лягли в основу популярних

сучасних методик вивчення іноземних мов (розуміння – досягнення – перед відтворенням // comprehension – before – production), аудіювання стало активним видом мовленнєвої діяльності [25,18].

Виховне значення формування уміння розуміти мову на слух полягає в тому, що воно позитивно позначається на розвитку, насамперед, слухової пам'яті, яка є важливою не тільки при вивченні іноземної мови, але й будь-якого іншого предмета. Згідно з вимогами програми, навчання аудіювання передбачає формування вмінь сприймати усне мовлення як під час безпосереднього спілкування, так і під час звукозапису. І.А. Круківська звертає увагу на те, що на занятті з іноземної мови викладач застосовує широкий арсенал аудитивних матеріалів, таких як тексти різних типів і жанрів та пісні [12,21].

Основними вимогами до комунікативного навчання аудіювання виступають: стимуляція в слухачів інтересу до змісту повідомлення, що сприятиме створенню необхідної комунікативної готовності до сприйняття інформації, в результаті чого з'являється антиципація — ймовірне прогнозування, передбачення перебігу та змісту повідомлення [1,9].

Аудіювання, як зворотний зв'язок, дозволяє здійснювати самоконтроль за висловлюванням, розуміти, наскільки вірно реалізуються в звуковій формі мовні наміри. І, звичайно, аудіювання може являти собою окремий вид комунікативної діяльності зі своїм мотивом, що відбиває потреби людини чи характер її діяльності.

Як стверджує С.В. Гапонова, у процесі навчання аудіювання вирішальну роль відіграють індивідуально-психологічні особливості студентів: рівень розвитку слухової диференційованої чутливості, слухової пам'яті, концентрації уваги тощо [3,11]. Ці особливості розглядаються у психології на рівні таких підструктур особистості як: спрямованість, досвід і форми відображення. Спрямованість особистості визначає стійку апперцепцію, що лежить в основі сприймання мовлення і формується всім процесом виховання людини. У межах підструктури досвіду у психології розуміють знання, вміння та навички, набуті студентом у навчанні. На думку М.І. Гез, обсяг мовних і немовних знань суттєво впливає на ступінь розуміння аудіотексту, на процес його інтерпретації на рівнях змісту і значення [4,12-14].

На думку Ю.С. Федоренко аудіювання відіграє велику роль в досягненні освітньої мети, забезпечуючи студентам можливість розуміти висловлювання мови іншого народу. Аудіювання також дає можливість опанувати звукову сторону мови, фонемний склад та інтонацію ритму, наголос [21,65].

Аудіювання є активним розумовим процесом, спрямованим на сприйняття, впізнавання і розуміння щоразу нових мовних повідомлень. Воно передбачає творче комбінування навичок і активне їх застосування відповідно до особливостей мовного потоку. Смысловое сприйняття мови на слух є перцептивною мовною діяльністю, що здійснюється в результаті

виконання цілого ряду складних мисленневих операцій, таких як: аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняння, абстракція, конкретизація та ін. [8,85].

Успішність аудіювання залежить від наявності інтересу до теми повідомлення, спрямованості на пізнавальну діяльність і мотивації цієї діяльності. Також слід зауважити про вміння слухача переносити навички та вміння, що вироблені в рідній мові, на іноземну.

І.О. Зимня вважає, що «однією з причин незадовільного навчання аудіювання є обмеженість застосування інформації, отриманої шляхом рецепції в практичній ситуації» [6,121]. Почуте має бути застосоване для вирішення певної комунікативної задачі. Для цього необхідно штучно створити комунікативну ситуацію, в якій студенти могли б усвідомлено і повною мірою проаналізувати, наскільки точно і повно було реалізовано комунікативний намір повідомлення і чи досягли вони кінцевої мети аудіювання [5,13].

Як зазначалося, сприйняття іноземної мови на слух (аудіювання) супроводжується цілим рядом труднощів, що почасти залежать від звукових особливостей кожної мови. Також ускладнює процес аудіювання наявність в іноземних мовах таких фонем, яких немає у рідній мові [4,31].

Однією з основних умов при відборі матеріалів для аудіювання є їх автентичність. Елементи автентичності повинні пронизувати всі етапи навчання аудіювання. Підготовчі завдання мають бути наближені до реально комунікативних, мовні задачі націлені на рішення або комунікативного, або когнітивного завдання. В результаті процес навчання буде усвідомленим і сприятиме автентичності мовної поведінки студентів.

Слід підкреслити, що основним способом подолання труднощів, пов'язаних з особливостями діяльності слухача, є постійне, регулярне і цілеспрямоване тренування всіх компонентів цієї діяльності (слухового сприйняття, короткочасної пам'яті, внутрішньої мови). Для цього необхідно вже з початку навчання слухати носіїв мови. Викладач повинен забезпечити навчальний процес достатньою кількістю відповідних засобів: записи, аудіокасети зарубіжних курсів навчання іноземної мови, записи різних теле- і радіопередач, мова іноземців або її запис. Необхідно пам'ятати, що чим більше різних дикторів (чоловіків, жінок, дітей) слухатиме студент, тим легше він адаптується до індивідуальної манери мови [20,451].

Для придбання фонових знань і формування на цій основі іншомовної компетенції студент повинен отримувати необхідну інформацію про країну досліджуваної мови та її народ. Джерелами можуть служити художні та документальні фільми, в тому числі і серіали.

Також доречним є приділення уваги аналізу мовної і немовної поведінки комунікантів: як звертаються вони один до одного в ситуаціях офіційного/неофіційного спілкування, як запитують інформацію, як звертаються з проханням, вітаються, прощаються, починають і завершують розмову і т. д. Щоб усвідомити специфіку поведінки носіїв мови, важливо

бачити їх в обставинах, за яких відбувається акт спілкування (магазин, метро, навчальна аудиторія, театр та ін.).

Щоб оптимізувати процес навчання аудіювання, необхідно спиратися на наступні його особливості:

- аудіювання опосередковується говорінням іншої людини;
- воно орієнтоване на смислове сприйняття;
- в процесі аудіювання розгортаються аналітичні та синтетичні розумові операції;
- продуктом цих операцій є власний умовивід;
- в результаті аналізу отриманої інформації формується справжнє бачення дії;

Таким чином, за допомогою аудіовізуальних засобів та шляхом підбору цікавого різноманітного матеріалу можливо зробити процес навчання аудіювання захоплюючим, здатним підтримувати високий мотиваційний рівень студентів і формувати в них сталий інтерес до вивчення іноземної мови [23,133].

Список використаних джерел

1. Бим И.Л. Теория и практика обучения немецкому языку: проблемы и перспективы: учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов по спец. №21.03 «Иностранный язык». - М. Просвещение, 1998. - 256 с.
2. Вятютнев М.Н. Традиции и новации в современной методике преподавания русского языка / М.Н.Вятютнев // Научные традиции и новые направления в преподавании русского языка и литературы: Докл. сов. делегации на VI Конгр. МАПРЯЛ. – М. : Рус. яз., 1986.– 90 с.
3. Гапонова С.В. Навчання розуміння аудіотекстів учнів старших класів середньої школи / С.В. Гапонова // Іноземні мови. – 1996. – № 2. – С. 15–18.
4. Гез Н.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований // Иностранные языки в школе. 1985. № 2. – С. 17–24.
5. Елухина Н.В. Преодоление основных трудностей понимания иноязычной речи на слух как условие формирования способности устно общаться, //ИЯШ, 1996, №4.
6. Зимняя, И. А. Психология обучения иностранному языку в школе / И. А. Зимняя. – М., 1991 – 222 с.
7. Ильина В.И. Аудирование // Материалы - IX Международных семинаров преподавателей русского языка стран социализма. - М.: Изд-во МГУ, 1969. - С. 18-31.
8. Измайлова, Л. С. Обучение аудированию как виду иноязычной речевой деятельности / Л. С. Измайлова, Л. Г. Кузьмина // Актуальные проблемы обучения иностранным языкам в школе и вузе: курс лекций для студентов фак-тов иностр. языков / И. С. Леонова [и др.] ; под ред. И. С. Леоновой. – Воронеж, 1999. – С. 83–101.

9. Казарцева О.М. Культура речевого общения: теория и практика обучения. Учебное пособие. - М.: Флинта, Наука, 1998. - 496 с.
10. Козак С.С. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции будущих специалистов: дис. канд. пед. Наук: 13.00.04. — Одесса, 2001. - 224 с.
11. Колосницина Г.В. Пути оптимального настроения и оформления учебного аудиотекста (на материале русского языка как иностранного). - М.: Изд-во Московского ун-та, 1980. - 95 с.
12. Круківська І.А. Використання пісень у процесі навчання аудіювання / І.А.Круківська // Іноземні мови. – 1998. – № 1.
13. Павленко О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. 13.00.04. К., 2005.
14. Прудникова Н. Н. Педагогическая технология формирования иноязычной компетенции студентов неязыковых вузов: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Саратов, 2007.
15. Рурік Г.Л. Комунікативна компетентність як складова професійної майстерності учителя та засіб побудови гуманних взаємин між учасниками навчально-виховного процесу / Г.Л. Рурік // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу: наук. пос. – К. : Видавничий дім «Слово», 2011. – С. 344 – 380.
16. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підруч. для студ. пед. ф-тів / О.Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 416 с.
17. Сатинова В.Ф. Некоторые вопросы обучения аудированию связной речи в 7 классе средней школы // Обучение связной иноязычной речи в средней школе. - Минск: Народная асвета, 1970. - С. 46-57.
18. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття / С.О.Скворцова // Наука і освіта. – 2009. – № 4. – С. 93-94.
19. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английскому языку для делового общения / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – К.: Ленвит, 2004. – 192 с.
20. Ткаченко Л. Комунікативна компетенція студентів – запорука професійного успіху / Ткаченко Л. // Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України: зб. наук. ст. учасників Всеукр. наук.-практ. конференції. – Київ., 23–24 грудня 2003 р. / Редкол.: І.І. Тимошенко та ін. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 583 с.
21. Федоренко Ю.С. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування / Ю.С. Федоренко // Рідна школа. – 2002. – № 1. – С. 63–65
22. Черноватий Л. М. Практичний курс англійської мови. / Л. М. Черноватий, В. І. Карабан, І. Ю. Набокова // Підручник для студентів другого курсу вищих закладів освіти (філологічні спеціальності та спеціальність “Переклад”). – Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. – 356 с.

23. Brown, H. Douglas. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. – New Jersey, 1994.

24. Hymes D. On Communicative Competence // C. J. Brumfit and K. Johnson (eds.). The Communicative Approach to Language Teaching. London, 1979. P. 5–27.

25. Nunan D. Second Language Teaching and Learning. – Boston, 1999.

26. Savignon S. Evolution of Communicative Competence The ACTFL Provisional Proficiency Guidelines / S. Savignon // The Modern Language Journal. - 1995. Vol. 95. - P. 129-134.

Коколус Д.

**Анализ явления, формы и последствия насилия по отношению к
детям в семье**

Kokolus D

**Analiza zjawiska, formy i konsekwencje przemocy w rodzinie wobec
dzieci**

Problematyka rodziny i zachodzących między jej członkami relacji jest bardzo różnorodna i rozległa. Wynika to z faktu, iż rodzina składa się z jednostek, które wzajemnie się uzupełniają lub wykluczają, i które charakteryzują się dużym bogactwem cech fizycznych i psychicznych. Ponadto rodzina jest grupą społeczną, która pośredniczy między jednostką a szerszym społeczeństwem. W rodzinach prawidłowo funkcjonujących są zaspokajane potrzeby fizjologiczne, potrzeby bezpieczeństwa, potrzeby miłości i przynależności, potrzeby uznania oraz potrzeby samorealizacji wszystkich jej członków.

„Przeszkody w zaspokajaniu potrzeb wywołują niezadowolenia, frustrację, złość i agresję. Należy sobie zdawać sprawę, że ich brak nie warunkuje satysfakcji z życia rodzinnego i pozytywnych relacji między poszczególnymi członkami rodziny. Czynniki pozwalające na zaspokojenie potrzeb wywołują zadowolenie i mają ogromne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania rodziny i właściwego jej rozwoju” [3, s. 111].

Środowisko rodzinne odgrywa ogromną rolę w rozwoju jednostki - dziecka. Członkowie rodziny w różnym stopniu angażują się w życie rodzinne. Każdy z nich zdobywa osobiste, indywidualne doświadczenia w zakresie wspólnego życia, wzmacniane własnymi przeżyciami i uczuciami. W ich obustronnym oddziaływaniu kształtuje się mniej lub bardziej trafne wzajemne zrozumienie oraz ustalają się zasady wspólnej egzystencji. Każdy członek rodziny ma kilka rodzajów wyobrażeń innego członka i własny do niego stosunek uczuciowy. Wzajemne na siebie oddziaływanie poszczególnych osób wchodzących w skład rodziny stanowi wyznacznik tego, czym i kim one dla siebie są. Życie rodzinne nabiera zarówno treści, jak i kształtu w sensie jednostkowym i zbiorowym, w obrębie każdej osobowości, jak i między osobowościami [7, s.11-12].